

La Milícia Nacional de Lleida al Trienni Liberal

Antoni Sánchez i Carcelén (Universitat de Lleida)

Resum / Resumen / Abstract

En aquest treball d'investigació dedicat a la Milícia Nacional de la ciutat de Lleida durant el Trienni Liberal s'ha pretès estudiar la seva implantació, l'evolució, la dinàmica interna i la composició socioprofessional dels seus membres. La Milícia a l'inici del període liberal va tenir dificultats per formar-se. Aquest fet ens va indicar que no hi havia molt individus amb tendència liberal i que la major part de la població treballava en l'àmbit agrari, o sigui, no hi havia gaire comerç i els individus dedicats a les professionals liberals o no eren molts quantitativament o no tenien massa poder polític i econòmic. Tot i que la consolidació i l'actuació del bàndol realista va potenciar l'organització de la Milícia a la ciutat lleidatana. Per aturar l'avanç dels seguidors absolutistes, l'abril de l'any 1821 es va crear una nova milícia, aquesta vegada de caire voluntari. La Milícia Local va triomfar perquè la seva principal característica residia en el voluntariat. Les persones que es van apuntar ho van fer per motius derivats de les seves pròpies conviccions polítiques. Finalment apuntar que la Milícia Nacional a Lleida a les darreries del règim liberal va aconseguir mantenir el poder constitucional fins l'arribada dels Cent Mil Fills de Sant Lluís.

En este trabajo de investigación dedicado a la Milicia Nacional de la ciudad de Lleida durante el Trienio Liberal se ha pretendido estudiar su implantación, su evolución, su dinámica interna y la composición socioprofessional de sus miembros. La Milicia Nacional en el principio del período liberal tuvo dificultades para formarse. Este hecho nos indica que no había muchos individuos con tendencia liberal y que la mayor parte de la población trabajaba en el ámbito agrario, es decir no se producían demasiadas actividades comerciales y los individuos dedicados a las profesiones liberales o no era bastante cuantitativamente o ellos no tenían demasiado poder político y económico. Aunque la consolidación y el funcionamiento de bando realista potenció la organización de la Milicia Nacional en la ciudad leridana. Para parar el avance de los seguidores del absolutismo en el mes de abril del año 1821 triunfó porque su característica principal residió en el voluntariedad. La gente que se apuntó lo hizo por motivos derivados de sus propias convicciones políticas. Finalmente apuntar que la Milicia Nacional en Lleida en el final del régimen liberal fue capaz de mantener el poder constitucional hasta la llegada de los Cien mil Hijos de San Luis.

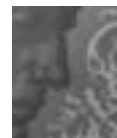
In this work of investigation dedicated to the National Military service of the city of Lleida during the Liberal Triennium it has been tried to study its implantation, the evolution, internal dynamics and the socioprofessional composition of its members. The Military service in the beginning of the liberal period had difficulties to form. This fact indicates us that there was no much individual with liberal tendency and that most of the population worked in the agrarian scope, that is, there was no too much commerce and the individuals dedicated to the liberal professionals or were not many quantitatively or they did not have too much political and economic power. Even though the consolidation and the performance of the realistic side harnessed the organization of the Military service in the leridana city. In order to stop the advance of the absolutistas followers in the month of April of year 1821 a new military service, this time of voluntary look was created. The Local Military service prevailed because its main characteristic resided in the voluntariedad. The people who scored did it by derived reasons for their own political convictions. Finally to aim that the National Military service in Lleida at the end of the liberal regime was able to maintain the constitutional power until the arrival of the One hundred Thousand Children of San Luis.

Paraules clau / Palabras clave / Key Words

Milícia Nacional, Trienni Liberal, Lleida, liberalisme y absolutisme.

Milicia Nacional, Trienio Liberal, Lleida, liberalismo y absolutismo.

National Militia, Liberal Triennium, Lleida, liberalism amb absolutist.

1. La defensa del nou Règim liberal: La Milícia Nacional Voluntària

La Milícia Nacional Voluntària va esdevenir un dels principals suports de la revolució liberal i, dins d'aquesta, dels sectors més radicals. Per al liberalisme més avançat, la Milícia va representar la millor eina per defensar la llibertat i la propietat. Primer de tot es van debatre els requisits per formar-ne part. Els diputats van manifestar-se a favor d'una Milícia integrada exclusivament per propietaris. Malgrat tot, es va permetre l'enrolament dels rabassers i parcers, però es va denegar l'accés als jornalers. Barcelona va ser la primera ciutat que va organitzar la seva Milícia, al capdavant de la qual va situar-se el coronel Josep Costa. En contrast amb el món urbà, a la majoria dels pobles del Principat no es va formar la Milícia Nacional Voluntària. Un dels casos més preocupants per als constitucionals va ser la ciutat de Tarragona, ja que a finals de 1820 tan sols s'havien allistat 117 homes, un 8% dels veïns, un percentatge molt baix per un centre administratiu i polític. A la ciutat de Lleida, a començaments de 1821 només hi havia una companyia amb uns seixanta homes, i se n'estava formant una altra, però en qualsevol cas, estava per sota del 5% de la seva població. A mitjan any, tot sembla indicar que les coses havien millorat lleugerament i s'havia arribat als 180 milicians. A l'estiu de 1822, segons la Diputació, la Milícia es trobava en un estat lamentable a causa del dèficit d'allistament, per aquest motiu van decidir atorgar diversos avantatges per promoure i potenciar aquest cos armat, tot i que no van tenir gaire èxit.¹

Dins de l'àmbit general català la Milícia Nacional Voluntària va comptar amb uns 10.000-12.000 homes (entre un 5-6'5% de la població). A tot l'Estat n'hi van haver uns 32.000, o sigui, la tercera part eren catalans. Quant a Lleida, una tercera part dels milicians voluntaris eren menestrals, una altra tercera part eren comerciants i l'altra eren pagesos, funcionaris, professionals liberals i hisendats. A la Milícia Nacional Reglamentària o Legal, els menestrals van disminuir lleugerament, mentre que els comerciants ho van fer ostensiblement, en canvi els pagesos i els jornalers van augmentar considerablement, fins arribar a ocupar la meitat de la formació armada. Pel que fa a la composició social de la oficialitat cal destacar que la majoria dels oficials d'alta graduació eren els fills de les cases més benestants de cada ciutat, és a dir, pertanyien a les famílies d'hisendats, professionals liberals i comerciants. El principal problema fou el del seu manteniment, que anava a càrrec de cada ajuntament, cosa que contribuï a agreujar-ne la crisi financera i provocà que la dotació de la Milícia Nacional Voluntària fos força mins. Tot i els esforços dels ajuntaments, una bona part de la Milícia restà sense armar, a més l'armament de què es disposava era molt deficient. Però, si el manteniment era difícil en temps de pau, més ho va ser a partir del mes de maig de 1822, quan sovintejaren les sortides de les companyies de milícies en persecució de les partides realistes.²

196

-
1. Arnabat, Ramon, *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*, Vic, 2001, Eumo editorial, p. 111-118; Casals, Quintí, "Milicia Nacional, liberalismo y progresismo. El prototipo leridano en los primeros dos tercios del siglo XIX", *Trienio*, 35 (maig 2000), p. 117-154; Pérez Garzon, Juan Sisinio, *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*, Madrid, 1978; i Ruiz de Morales (Dir.), Joaquin, *Historia de la Milicia Nacional. Desde su creación hasta nuestros días*, Madrid, 1855, Prats y Ruiz.
  2. Arnabat, Ramon, *La revolució de 1820 i el Trienni liberal a Catalunya*, Vic, 2001, Eumo editorial, p. 123-124 i 128-129; Capdevila, Carme, *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*, tesi de llicenciatura, Lleida, 1986, *Estudi General de Lleida*; Vallverdú, Robert, *El suport de la Milícia Nacional a la revolució burgesa a Reus (1793-1876)*, Reus, 1989, *Associació d'Estudis Reusencs*; i Dueñas, Francisco, "La Milicia Nacional Local en Barcelona durante el Trienio Liberal (1820-1823)" (Tesi Doctoral), Barcelona, 1999, vol. I, *Universitat Pompeu Fabra*, p. 242-288.

2. La Milícia Nacional de Lleida: El braç armat del liberalisme local

2.1. El naixement de la Milícia Nacional a l'inici del Trienni Liberal

Les novetats no deixaren de produir-se a l'inici de l'any 1820. El 27 de març de 1820 va arribar un ofici del batlle Major el qual va inserir el Reial Decret del 21 de març que autoritzava la formació de la Milícia Nacional. “Los amigos de la libertad” van signar una representació a la Junta Provisional plantejant la necessitat d'establir la Milícia Nacional a Espanya i, de mode provisional, que al menys s'organitzessin a Madrid unes milícies urbanes. L'objectiu immediat va ser aconseguir la unitat política de la Milícia com a instrument del liberalisme radical. L'11 d'abril, per ordre del rei es va nomenar una Junta encarregada de formar a Madrid la Milícia, tenint en compte el reglament decretat a l'abril de 1814 i les modificacions proposades per la Junta Provisional. Per tant, la de Lleida també s'hauria d'organitzar segons el reglament de 1814. Sent la Paeria la institució encomanda per formar la Milícia Nacional en aquesta ciutat, establerta com la força civil armada en defensa i suport de la revolució burgesa. Primer de tot s'havia d'elaborar un nou empadronament organitzat a través de les quatre parròquies. Els regidors encarregats de la seva realització van ser Joan Francesc i Marià Gigó per la parròquia de Sant Llorenç i la de Sant Andreu; Antoni Ribé i Pau Balaguer per la de Sant Joan i, finalment, Francesc Blavia i Josep Vidal per la de Santa Maria Magdalena. A partir d'aquest cens es van poder allistar de manera voluntària a aquest cos les persones que volien defensar el model liberal.³

En un primer moment, transcorregut el mes de març i bona part del mes d'abril, no hi va haver cap ciutadà allistat voluntàriament a la Milícia. Això no obstant, 16 personalitats liberals es van reunir a l'ajuntament per intentar la coordinació, la formació i l'organització de la Milícia Nacional, així com determinar els criteris bàsics per tal d'avaluar a qui haurien d'admetre i a qui no. A Madrid també va persistir el retràs en l'allistament en aquests primers moments. Tot i que per augmentar la participació dels ciutadans la Junta Provisional va intentar establir el caràcter de voluntarietat, encara que només podien considerar-se voluntaris els que poguessin costejar-se l'uniforme. La Junta de Milícia Nacional els va diferenciar dels “forçosos” als qui l'ajuntament els pagava l'uniforme. Però finalment aquesta darrera proposta no va portar-se, de moment, a la pràctica.⁴

Aquest cos armat era molt útil ja que la por a possibles intencions contrarevolucionàries plantejà la necessitat de l'establiment de la Milícia Nacional a tot l'estat espanyol. Segons Pérez Garzón la Milícia no només defensava el règim constitucional en els seus aspectes supraestructurals sinó que sobre tot s'institucionalitzava com l'organització armada dels propietaris sorgits d'unes noves relacions de producció.⁵

3. Arxiu Municipal de Lleida (AML). Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820. p. 21; Capdevila, Carme, La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823), Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 44; i Pérez Garzón, Juan Sisinio, Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874, Madrid, 1978, Alianza, p. 105-106.

4. Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI). Fons Antic. Dipòsit Antic de l'Hospital de Santa Maria. Correspondència (1820-1822). Cartulari dels oficis passats al senyor Cap Superior Polític d'aquesta província (Catalunya), des del 19 de març del present any 1820 fins al 31 de desembre de 1820; i Pérez Garzón, Juan Sisinio, Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874., Madrid, 1978, Alianza, p. 107.

La Milícia de Lleida comptava el dia 21 de maig de 1820 amb 22 voluntaris, un nombre molt curt, ja que per una ciutat d'uns 10.000-12.000 habitants li corresponia una companyia de més de 500 homes. Poc temps després, concretament, el 16 de juliol hi va haver 34 milicians. Cal destacar l'heterogeneïtat en la composició social de la Milícia. En el quadre apareixen jornalers, llauradors, menestrals, empleats i comerciants. Tanmateix, l'activitat professional més nombrosa va estar formada pels menestrals i la precedeix els comerciants. El que crida més l'atenció es l'escassa participació dels llauradors a la Milícia. Per tant, tant a Lleida, Girona i Madrid, hi va haver una característica comuna i és que els grups burgesos van tenir un paper preponderant. També cal destacar la joventut dels primers milicians allistats ja que la majoria es van situar entre els 19 i els 30 anys.⁶

Mentrestant al llarg de l'estiu de 1820 tingué lloc a les Corts la discussió del nou reglament de la Milícia Nacional. El corrent partidari de l'obligatorietat del servei s'imposà. Aquest fet va aixecar les protestes dels liberals exaltats ja que argumentaven que el caràcter obligatori presentava el perill d'introduir en la Milícia ciutadans que no fossin adeptes a les idees liberals. El reglament s'aprovà el 31 d'agost i es va publicar el 13 de setembre de l'any 1820. Ara es va crear la Milícia com un cos nacional (article primer: "tot espanyol des de l'edat de 18 anys fins a la de 50 es troba obligat a prestar el seu servei en la Milícia Nacional"). Les companyies formades pel Reial Decret d'abril de 1820 subsistiran conservant el títol de voluntaris, però no s'admetrien més en el futur. Cal apuntar que alguns restaven exempts del servei, bé fora per tractar-se d'impediments físics o en funció del tipus de professió (ordenats *in sacris*; funcionaris públics, civils i militars; metges, cirurgians, mestres de primeres lletres, mariners i jornalers, per aquest últim calia comprendre a tots aquells ciutadans que no tenien cap propietat i treballaven per un salari). Els exempts havien de pagar 5 rals diaris, menys els jornalers. En el capítol II es van establir les obligacions dels milicians. Havien de donar guàrdia a les Cases Capitulars, patricular per mantenir la seguretat pública, escortar als presos i cabals nacionals i defensar les propietats. A diferència del de 1814 les funcions de la Milícia s'encomanaven de manera exclusiva a l'autoritat civil.⁷

198

Per fi semblava que la Milícia Nacional, tot coincidint amb la tardor i l'acabament de les tasques agrícoles més importants (sobretot la recol·lecció de les collites), arrencava amb força a la ciutat de Lleida. Així doncs, aquest cos armat amb la voluntat d'assegurar el triomf del sistema liberal i combatre els múltiples perills que provenien del bàndol absolutista, gràcies al suport institucional, esdevindria el braç armat del nou consistori lleidatà.

Per tant, ja al mes de novembre s'hauria d'haver procedit a la formació de les 10 companyies de la Milícia forçosa integrades en dos batallons que haurien de tenir entre noranta i cent homes cadascuna, comptant els caporals i sergents, però no els oficials ni els soldats. Conforme a les dades de l'Ajuntament de Lleida hi devien haver 58 oficials de la plana major

-
5. Les primeres partides reialistes van aparèixer a Galícia a l'abril de 1820. Vegis Artola, Miguel, *La España de Fernando VII*, Madrid, 1968, a *Historia de España de Menéndez Pidal*; Les primeres conspiracions de Madrid també són dels primers mesos del Trienni. Vegis Gil Novales, Alberto, *Las sociedades patrióticas (1820-1823)*, Madrid, 1975, 2 vols; finalment consultar Pérez Garzón, Juan Sisinio, *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*, Madrid, 1978, Alianza, p. 104.
  6. A.M.L. *Actes de l'Ajuntament de Lleida*, any 1820, p. 68; i Capdevila, Carme, *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*, Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 97.
  7. Capdevila, Carme, *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*, Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 55-56, 60, 62 i 64.

(2 tinent coronels, 10 capitans, 4 ajudants, 20 tinent, 20 sots-tinent i 2 comandants), 10 sergents primers, 50 sergents segons, 60 caporals primers, 60 caporals segons i 688 soldats. La tropa en total hauria d'estar formada per 868 membres comptant els oficials i els soldats.⁸

Però, aquesta xifra seria l'oficial pel fet que aquests haurien de ser els milicians que pertocaven a una ciutat de les dimensions poblacionals de Lleida, però la realitat va ser força diferent a causa de les dificultats primerenques d'arrelament del liberalisme i de les condicions impossades per aquest per formar-ne part, sobretot les de tipus econòmic perquè la participació en aquest organisme va implicar un problema pel fet que requeria una dedicació que entrava en contradicció amb els habituals quefers de la majoria de la població. Aquesta estructuració va ser la que l'ajuntament segons el seu cens hauria d'haver organitzat ja que en aquest moment els milicians estaven forçats a realitzar aquest servei. La Paeria per tal d'escollir i establir la companyia corresponent a cadascú va posar dins d'un gerro diversos papers que contenien els noms de tots els individus que podrien fer el servei personal de la Milícia Nacional en un futur proper. També es va procedir al nomenament de cada comandant que hauria de dirigir el seu batalló. Els designats van ser els capitans Fermí Gigó i Ramón Hostalric respectivament. Per tant, es van instaurar dos batallons. Seguidament es va procedir, igualment, a l'elecció i al nomenament de tots els sergents. Com que alguns d'ells no sabien ni llegir ni escriure es van haver de canviar per alguns sergents segons que aleshores van esdevenir sergents primers.⁹

El cert es que no es coneix el nombre real del milicians forçosos que van incorporar-se a l'organisme armat abans del mes de novembre de 1820, tot i que sembla per l'escassetat de documents fefacents que la xifra no va ser gaire elevada o bé nul·la perquè encara no havien realitzat el cens, comprovat les professions que s'havien d'inserir i reclutat a aquests milicians no voluntaris.¹⁰

La divisió social i classista també es va poder apreciar en els integrants de la pròpia Milícia. Artesans i propietaris estarien presents, però ambdós mostrarien objectius polítics diferents. Mentrestant la burgesia va adoptar una actitud moderada en el procés revolucionari (els moderats rebien suport dels comerciants i de bona part dels llauradors benestants) ja que tenien por de les masses populars, els artesans, a través de llur participació en la Milícia, radicalitzaran la institució i intentaran transformar-la en instrument d'una revolució amb trets democràtics. En un principi va imposar-se el model moderat, fet que expressava les limitacions de la revolució burgesa liberal espanyola. En general, a Lleida va predominar la menestralia en la composició de la Milícia. Això significa que les capes urbanes eren les més interessades pel nou règim. Cal destacar que els llauradors que formen part de la Milícia estaven registrats en el cadastre amb importants propietats, el que significa que els camperols benestants eren els que realment

8. Op. Cit. p.118. Informa de la formació de les 10 companyies; Capdevila, Carme, La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823), Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 65. Va estructurar la planificació del consistori lleidatà segons el decret de les Corts del 31 d'agost de 1820.

9. A.M.L. Capses 1448 i 1449. A l'interior d'aquestes es pot comprovar que la xifra dels 868 per a finals de l'any 1820 va ser purament nominal ja que es pot consultar com poc a poc els milicians es van anar apuntant; i Casals, Quintí, "Milicia Nacional, liberalismo y progresismo. El prototipo leridano en los primeros dos tercios del siglo XIX", Trienio, 35 (maig 2000), p.117-154. Els primers 34 milicians van comptar amb 30 fusells. En realitat, durant els dos primers anys que va estar formada la institució tan sols va aconseguir allistar 189 ciutadans, sent el seu armament i el seu vestuari del tot insuficient. Ben diferent va ser l'any 1823 ja que els forçosos van ser reclutats per defensar la ciutat del setge absolutista.

10. A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1820, p. 118-119.

prestaven suport al liberalisme. A continuació figuren els empleats i les professions liberals. Mentre que els jornalers no van participar de la Milícia, això mostra com un sector molt rellevant de la població, el majoritari a Lleida, no donava suport al liberalisme.¹¹

2.2. La Milícia Nacional, el principal enemic de la Contrarevolució

Sens dubte el tema central de tot el Trienni Liberal a Lleida va ser la formació i evolució de la Milícia Nacional. A principis de l'any 1821 van arribar notícies que informaven que una part minoritària dels individus que havien de realitzar els serveis personals de la Milícia van decidir no formar part del cos armat. Així doncs, van preferir pagar els 5 rals mensuals que establí la llei en aquest cas. Van ser 58 milicians ja que, segons les fonts liberals, a l'any 1821 la Milícia forçosa o legal havia d'estar formada per 810 membres pel que fa a l'àmbit d'infanteria (de la nova Milícia voluntària només es van recomptar 2 individus, tot i que cal tenir en compte els 34 honorífics) i 15 milicians corresponents a la nova companyia de cavalleria (2 caporals segons i 13 soldats). Tot i que el seu nombre real va ser força inferior.¹²

Quadre 1: La Milícia Nacional forçosa d'infanteria de Lleida a principis de l'any 1821 el decret de les Corts del 31 d'agost de 1820 després de descontar els 58 eximits.

Unitats	2 Batallons
	10 Companyies
Armament	58 fusells
	58 baionetes
Plana Major	2 tinent coronels
	10 capitans
	4 ajudants
	20 Tinentes
	20 sots-tinentes

200

11. Capdevila, Carme, La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823). Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 59, 64 i 123-124.

12. Capdevila, Carme, La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823). Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 66-67. El cos de cavalleria restà establert al reglament d'agost, on es fixava que els individus que hi entressin a formar part havien de gaudir de cavall o egua i serien voluntaris. Però com a la Milícia de cavalleria no es va presentar cap milicià voluntari, l'Ajuntament va decidir elegir als veïns de la ciutat que tenien les condicions prescrites; A.M.L. caixa 1448, carpeta 1493. 1.4.8. Secretaria General, fulla 409. Josep Pinòs i Joan Bergés van signar un document en el qual van notificar el reglament de les milícies nacionals, decretat el 31 d'agost de 1820 per les Corts ordinàries. Aquest va proscriure que s'havien d'admetre per a formar part dels milicians de cavalleria tots els individus que es presentin voluntàriament per efectuar aquest servei. La Paeria va pretendre augmentar el nombre d'aquesta secció. Lleida, 28 de setembre de 1821; i A.M.L. caixa 1449, 1493. Secretaria General. Correspondència rebuda, agost 1821, fulla 317. Els milicians voluntaris de cavalleria es van queixar ja que van considerar que ja tenien suficient despesa amb el manteniment dels cavalls per fer-se càrrec també del vestuari. Sense aquest semblaven "malhechores" en les seves actuacions més que milicians. Lleida, 28 d'agost de 1821. O sigui van tenir problemes per aconseguir el vestuari adient.

	2 comandants
Tropa	10 sergents primers
	10 sergents segons
	60 caporals primers
	60 caporals segons
	2 tamboriners
	2 dedicats a tocar els xiulets
	626 soldats
Total	810
Milícia Voluntària	2 milicians

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: Capdevila, Carme, La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823). Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 66.

Però aquestes xifres només van quedar sobre el paper ja que un ofici del governador polític va confirmar la lentitud amb la qual s'estava organitzant, armant i instruint la Milícia Nacional. Per aquest motiu va demanar a la Paeria un informe redactat pels comandants indicant les raons d'aquest endarreriment per així corregir aquesta situació.¹³

Ràpidament es va produir una contestació al cap polític. El comandant del primer batalló de la Milícia Local de Lleida, Fermí Gigó, va informar-li que la instrucció dels oficials i dels sergents estava força avançada ja que sabien disparar molt bé, però haurien de realitzar maniobres tots junts durant uns dies. Va comentar que necessitaven 58 fusells, 28 pels oficials i 30 pels sergents. També va senyalar-li que el retard en allistar als milicians va ser produït per uns dubtes alhora de concretar barri per barri qui hauria de formar-ne part, però ja estaven resoltos.¹⁴

L'altre comandant, Ramon Hostalrich, el del segon batalló, va notificar al Cap Polític que des del novembre de l'any 1820 la instrucció dels oficials i sergents no s'havia aturat. Pel que feia a la tàctica que van utilitzar va explicar que havien assajat la descarrega de primera, de segona i de tercera fila, a més van donar instrucció a les formacions en columna. Però, només disposaven de 32 fusells, fet que va provocar que es destinessin als oficials i els milicians no vulguesin anar-hi per només mirar. Solament s'havien reunit quatre vegades al castell principal, per tant els milicians no havien rebut moltes instruccions tàctiques. Per aquest motiu va sol·licitar un local per portar a terme l'ensinistrament sense patir les inclemències del temps ja que no n'hi havia suficient amb la instrucció als dies festius.¹⁵

Al mateix temps, Joaquim Mensa va indicar que el senyor Miquel Morillo, adroguer, havia rebut un imprès en el qual es va animar a la realització d'una revolució contra les Corts i també es van manifestar diverses directrius amb l'objectiu d'ensorrar el nou sistema. Aquestes

13. A.M.L. caixa 1449, 1493. Secretaria General. Correspondència rebuda, gener 1821, fulla 17. Barcelona, 17 de gener de 1821.

14. Op. Cit. fulla 35. Fermí Gigó, comandant del primer batalló. Lleida, 24 de gener de 1821.

15. Op. Cit. fulla 42. Ramon Hostalrich. Lleida, 27 de gener de 1821.

proclames no eren noves en la ciutat de Lleida com ja hem vist, el que feia pensar que els grups absolutistes volien estendre les seves idees per tal de convèncer al major nombre de població i, la propaganda i l'exaltació dels ànims dintre de Lleida, cal recordar, amb un 50% d'habitants dedicats a les tasques agrícoles, era una bona manera de fer-ho. Sobre aquest text absolutista, el senyor Soldevila va declarar davant els milicians que se l'havia trobat pel carrer i que no gaudia de cap més notícia, tot i què van acordar que el més convenien seria parlar amb els impressors lleidatans per veure si aquestos havien fet més còpies.¹⁶

La resposta tant de la Diputació provincial com de la Paeria no es va fer esperar i van arribar a la conclusió que haurien de repartir els fusells que tenien destinats els oficials de la Milícia Nacional per tal de practicar el tir i els dels vigilants del pont vell per donar-los als batlles de barri. Així doncs, dels 39 fusells que tenia la Milícia Nacional pels oficials i sergents per practicar el tir havien de tornar 16 cada Comandant de la Milícia i, 8 dels 20 que tenien els guàrdies del pont per tal de repartir 36 d'aquestos entre els batlles de barri. Els 4 restants s'havien de quedar en les cases consistorials per tal de garantir la seva seguretat. Aquesta decisió, òbviament, va provocar les queixes dels milicians. Aquestos van respondre que no podien deixar tants fusells i, que l'Ajuntament de Lleida havia de comprar més fusells. La Paeria va respondre que els agafaria segur, però que n'adquiriria més si eren assequibles en el mercat. Tanmateix, veient el perill d'insurrecció tant prop, com ja he comentat anteriorment, van acordar formar una partida de cavalleria per anar més ràpid alhora de controlar els enemics del sistema liberal.¹⁷

Els ànims estaven molt alterats i fruit d'aquest ambient tant mogut el 16 de gener de 1821 van arribar notícies al ple municipal en les quals es va indicar que en els últims dies s'havien produït diversos assassinats a Lleida a causa d'un atac absolutista aprofitant la confusió i la multitud que es va aplegar entorn d'un ball públic. El dia 23 de gener es van obrir unes diligències contra Josep Garriga, alies "Palil", acusant-lo de ser l'artífex de la rebel·lió reialista. Pocs dies més tard la Paeria va realitzar un ban dirigit als veïns de Lleida als quals se'ls va prohibir l'organització d'altres balls públics.¹⁸

202

Aquests incidents van tornar a situar a Lleida en un estat d'emergència i van potenciar encara més la Milícia Nacional. Les autoritats volien distribuir més armes pels seus membres, però de moment només disposaven de l'armament que se'ls va donar dels magatzems militars de Lleida. Per aquest motiu, el regidor Agustí Plean va parlar amb el Comandant d'artilleria de Lleida per tal d'arribar a un acord pel que feia al preu dels fusells amb l'objectiu de comprar més armament ja que en un primer moment van comprar 97, i volien adquirir més.¹⁹

A continuació, el Comandant d'artilleria li va fer saber que des de Barcelona li van contestar que tenien el preu de 102 rals de billó cadascun, el que suposava que el valor dels 97 fusells primerament agafats va tenir el preu de 9.864 rals de billó, un cop rebaixats 30 rals de billó per tres baionetes que faltaven per donar. Però, la taxació dels perits lleidatans va reflectir la xifra de 6.720 rals de billó. Sens dubte es va obrir una negociació, amb l'ajut del cap polític, a fi de trobar un acord entorn dels 3.144 rals que n'hi havien de diferència.²⁰

---

16. A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 8-9 i 11.

17. Op. Cit. p. 10-12.

18. Op. Cit. p. 13-14 i 21.

19. Op. Cit. p. 16 i 20.

20. Op. Cit. p. 20.

Finalment, els membres de l'Ajuntament de Lleida van prendre la decisió d'agafar 116 fusells, en principi al mateix preu (102 reials) fins que no hi hagués una rebaixa. El que significaria pagar 11.832 rals més, tot i què hi hauria una rebaixa d'aquest preu perquè faltaven peces en algunes armes i, a més a més la neteja dels mateixos fusells. Aquesta disminució en el preu va estar valorada en 2.200 rals, quedant així el cost definitiu en 9.632 rals de billó.²¹

Gràcies a un document tenim una relació de les armes existents als magatzems per a la Milícia d'infanteria i la de cavalleria. Fusells amb baioneta sense beina del calibre del 15: 154 (d'aquests van poder disposar de 118 ja que 38 estaven arranats per l'Ajuntament de Balaguer); fusells del calibre del 19 sense baioneta: 6; canons de fusells espanyols: 1.151; canons antics: 444; canons de mosquetó: 13, canons francesos, 687; canons anglesos, 164; portuguesos, 26; hiorneses 81; i 315 d'altres classes; claus de fusells espanyols, 426; claus de fusells a la francesa, 591, angleses 120; i franceses 626. Encara que la majoria de les armes necessitaven una recomposició.²²

Per tal de tenir un control més exhaustiu de les armes existents i de les que en un futur proper en farien ús els membres de la Milícia Nacional, a més d'evitar que poguessin caure en mans dels enemics, van designar els comandants a Carles Castañena per ser l'encarregat d'elaborar una relació de tot l'armament que n'hi havia, alhora que van expressar al cap polític la necessitat de comptar amb un home capaç d'ensenyar a disparar les armes de foc a la nova partida de cavalleria de la Milícia perquè no hi havia cap instructor a Lleida. Aquesta Milícia de cavalleria comptava amb 15 milicians. El seu principal objectiu era tallar el pas als reialistes en les vies de comunicació.²³

Però, l'augment d'armament tindria d'anar acompanyat en la mateixa proporció del nombre de voluntaris inscrits per formar part de la Milícia Nacional. Ramon Hostalrich, comandant del segon batalló de la Milícia Nacional, va comunicar que la força total del 2 batalló de la Milícia de Lleida s'hauria de compondre de 400 places. La força d'aquest segon batalló es dividiria en una primera companyia de 80 places, una segona de 75, una tercera de 80, una quarta de 95 i una cinquena de 75. També va exposar les dificultats per a què aquest 400 poguessin portar armes i vestuari, per tant l'ajuntament els hi havia de proporcionar.²⁴

Per arribar a les xifres desitjades per Hostalrich al mes de febrer es va produir una crida amb la finalitat de reclutar més milicians voluntaris. Però, aquest intent va fracassar. Cal assenyalar que bona part de la població lleidatana no gaudia de suficients recursos financers per tal de deixar els seus oficis i negocis i dedicar-se a protegir el sistema liberal. A més a més cal incidir en el fet que els jornalers, els estudiants i els pobres no podien formar part de la Milícia. Per tant, l'aspecte econòmic es clau per tal d'entendre el rebuig dels sectors més populars com els membres dels gremis o els artesans per actuar com milicians forçosos i enrolar-se amb els voluntaris, superant l'àmbit l'ideològic ja que només als voluntaris es pot considerar com

21. Op. Cit.

22. A.M.L. caixa 1449,1493. Secretaria General. Correspondència rebuda, gener 1821, fulla 37. Lleida, 21 de gener de 1821, document signat per Amadeu de Mora.

23. A.M.L. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, pp. 16-19; i Capdevila, Carme, La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823). Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 67.

24. A.M.L. caixa 1449, 1493. Secretaria General. Correspondència rebuda, gener 1821, fulla 45. Ramon Hostalrich, Lleida, 27 de gener de 1821.

veritables defensors del sistema liberal i els forçosos encara que alguns pugessin mantenir simpaties amb el règim constitucional doncs no els interesava formar part per raons de tipus materials.²⁵

Aquesta hipòtesi pren més força al comprovar el gran nombre de ciutadans lleidatans que van aplegar-se en la Paeria adduint diverses circumstàncies amb l'objectiu d'entrar en la llista d'exemptos del servei personal de la Milícia Nacional forçosa.

En les actes de l'ajuntament es van escriure les persones exemptes dels dotze barris lleidatans, en alguns barris fins i tot s'indicà les causes i, els que van intentar quedar exclosos, però alguns d'aquests últims no van tenir sort i van haver de complir les obligacions pròpies dels milicians.

En total van ser 153 individus els que no van poder formar part segons la legislació de la Milícia Nacional. D'altra banda, van haver-hi 17 casos dubtosos i, per últim, 70 persones no volien realitzar el servei de la Milícia Nacional forçosa, però van tenir que fer-ho. Eren un 31'4% de totes les sol·licituds que van arribar a la Paeria per tal d'establir si n'havien de complir les obligacions derivades de formar part de la Milícia, o quedar exclosos pels diversos motius establerts per la normativa vigent. Així doncs, gairebé una tercera part van intentar, sense sort, no integrar-se, el que feia pensar que si bé un motiu era l'econòmic emanat de realitzar acte de presència als seus afers i guàrdies, una part important caldria adduir-la al terreny ideològic ja que eren seguidors de l'absolutisme i no volien participar en la defensa del sistema liberal.²⁶

Quadre 2: Exclosos de la Milícia Nacional l'any 1821.

Grups socioprofessional	%
Jornalers	56'4
Pobres	33'3
Altres motius: estudiants, oficials d'oficis menestrals i gremials que no tenien suficient poder financer i adquisitiu per poder dedicar-se a les tasques pròpies dels milicians i deixar el seu negoci o treball sense ningú que es pugues fer càrrec	10'3

204

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Ajuntament de Lleida de l'any 1821

Desglossant aquests 153 individus (cal recordar que no disposem de les dades dels barris novè, onzè i dotzè, que sumen la xifra de 27, per tant, només de 126 disposem de dades), 71 van ser exclosos per ser jornalers, 42 per ser pobres i 13, com s'indica al quadre 22 per altres motius. A més a més gràcies a aquesta informació, es pot establir la ubicació geogràfica per barris d'algunes professions i d'on es produeix la concentració major de pobresa dintre de la ciutat. Els barris segon, setè i vuitè van destacar per tenir un alt índex de presència de jornalers agrícoles; mentre que els més pobres cal trobar-los en el barri primer, tercer, quart, sisè i vuitè. També vull esmentar que al rebutjar el sistema liberal als camperols i als sectors

25. A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 17.

26. Op. Cit. p. 36-37.

econòmicament més dèbils, el que va generar va ser un grup d'oposició al regim imposat pel propi Trienni liberal ja que aquests grups socio-professionals, sobretot els camperols, formaran part de les partides reialistes que volien acabar amb el liberalisme a canvi del cobrament d'un salari. Per últim apuntar que gràcies a aquest document tenim notícies dels milicians forçosos ja que dels 700-800 que hauria d'haver reclutat l'ajuntament 240 (153 ho van aconseguir) van intentar trobar qualsevol resquici legal per no integrar-se a la Milícia, fet que dona més força a l'argument que sosté que no volien prestar els seus serveis al sistema constitucional.

Un cop analitzat aquest procés, cal reflectir que ben diferent va ser l'exclusió de Joaquim Mensa a causa de ser regidor, d'Antoni Ribé, per tenir més de 50 anys, de Pau Balaguer, per tenir el treball de la loteria, de Bonaventura Roca, per ser metge de l'Hospital de Santa Maria i del Comandant del segon batalló, Ramon Hostalric, per haver estat nomenat Fiscal del jutjat de Primera instància de Lleida. Tot i què volien no van poder formar part de la Milícia Nacional ja que gaudien de càrrecs públics generant una incompatibilitat entre els seus oficis i el cos armat.²⁷

Al diumenge següent es va produir el jurament dels membres finalment seleccionats per formar part de la Milícia Nacional. El primer Batalló i l'esquadra de les cavalleries (aquesta última va tenir serioses dificultats per implantar-se ja que encara no havien trobat un instructor per treballar amb els cavalls dels milicians i a part van rebre una notificació que els va impedir disposar del servei de bagatges. Però, finalment al mes de juliol van aconseguir un sergent per tal d'encarregar-se de la instrucció de la cavalleria de la Milícia) van celebrar aquest acte sota la presidència del cap polític en la parròquia de Sant Llorenç mentre que el Segon Batalló ho va realitzar en la de Sant Joan sota la presidència del batlle segon. Uns dies abans a través d'un ban es va informar a tota la població lleidatana sobre l'obligatorietat d'assistir que tenien els caps de família a aquest jurament. Aquest aspecte era molt similar a l'etapa absolutista en la qual s'ordenava que aquestos fessin acte de presència a les seves cerimònies.²⁸

El 21 d'abril de 1821 la Milícia Nacional va tornar a tenir una especial atenció per part del govern municipal, aquest cop gràcies al brigadier de la mateixa, Esteban Llobera, el qual es va encarregar de la persecució dels enemics públics del liberalisme. Llobera va proposar la creació d'una nova milícia, aquesta vegada de caire més voluntari. Al dia següent, va presentar una llista dels individus (prop d'un centenar) que en formarien part d'aquesta Milícia voluntària. La Paeria va donar permís per tal d'organitzar una companyia de Milicians Voluntaris i, a més a més es va comprometre a sufragar l'uniforme dels membres que no el no pugessin sufragar.²⁹

Al poc temps el consistori va percebre un ofici del Govern Polític Superior de Catalunya en el qual va comunicar que aquesta diputació havia rebut amb suma satisfacció la formació d'una companyia de 83 milicians voluntaris. Tot i que a tenor de l'alt nombre d'habitants de la ciutat de Lleida aquesta xifra havia d'augmentar-se, per tant havien d'admetre a tots els que es presentin i que compleixin la normativa del reglament del 31 d'agost de 1820. El brigadier Esteve Llovera es va encarregar d'organitzar-los. Segons les paraules del cap polític el vestuari que necessitaven en part sortiria del fons d'Arbitris de la diputació.³⁰

---

27. Op. Cit. p. 17, 53 i 55.

28. AML, Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 38, 53 i 70.

29. Op. Cit. p. 44-45.

30. A.M.L. Caixa 1449, 1493, Secretaria general, correspondència rebuda, maig 1821, fulla, 154.

Quadre 3: Els 83 allistats a la companyia de milicians voluntaris, abril 1821.

Nom	Càrrec	Vestuari	Professió
Magí Moretones	Sergent primer	Teixit i pantaló	Sastre
Pau Aguilar	Sergent segon	res	No consta
Josep Farreri	Sergent segon	Teixit i pantaló	Botiguer
Antoni Pont	Sergent segon	Pantaló	Forner
Isidre Bonis	Sergent segon	res	Paleta
Josep Lleopart	Sergent segon	Vestuari complert	Comerciant
Isidre Gaells	Tambor	res	Revenedor
Francesc Sol	Caporal primer	Pantaló	Marxant
Jaume Alvà	Caporal primer	Pantaló	Botiguer
Andreu Ballespí	Caporal primer	res	No consta
Bautista Romeu	Caporal primer	Pantaló	Negociant
Josep Soldevila	Caporal primer	Pantaló	Sabater
Bonaventura Jou	Caporal primer	Pantaló	Revenedor
Francesc Musach	Caporal primer	Vestuari complert	Hostaler
Pau Mora	Caporal primer	Pantaló	Teixidor
Antoni Camps	Caporal primer	res	Sastre
Domènec Grau	Caporal primer	Pantaló	No consta
Francisco Pérez	Caporal primer	Pantaló	Fuster
Ramón Vilasi	Caporal primer	No consta	No consta
Francesc Farré	Soldat	res	Jornaler
Antoni Marrasé	Soldat	Pantaló	No consta
Bonaventura Saureu	Soldat	res	No consta
Joaquim Monterdit	Soldat	res	Llaurador
Joan Samperi	Soldat	res	No consta
Ignasi Queralt	Soldat	Pantaló	Espardenyer
Luis Monterdit	Soldat	res	Llaurador
Josep Domènec	Soldat	res	No consta
Blas Bordalva	Soldat	Pantaló	No consta

Josep Cuito	Soldat	res	Hostaler
Pedro Iglesias	Soldat	Pantaló	Sabater
Francesc Urrach	Soldat	res	No consta
José Roldan	Soldat	Pantaló	No consta
Salvador Gil	Soldat	res	No consta
Pere Molinet	Soldat	res	No consta
Miquel Ruigdeulles	Soldat	Pantaló	xocolater
Joan Suñé	Soldat	Pantaló	No consta
Serapi Morlins	Soldat	Pantaló	No consta
José A. Sancho	Soldat	Pantaló	No consta
Fidel Kimer	Soldat	Pantaló	Rellotger
Francesc Miró	Soldat	Pantaló	No consta
Pedro Cañelles	Soldat	Vestuari complert	Espardenyer
Antoni Bosch	Soldat	Vestuari complert	Taverner
Joan Pujol	Soldat	Pantaló	Sastre
Antoni Roure	Soldat	res	No consta
Salvador Barnola	Soldat	Pantaló	No consta
Antoni Mur	Soldat	Pantaló	Cobrador
Jaume Andreu	Soldat	Pantaló	No consta
Pere Mias	Soldat	Pantaló	No consta
Mariano Sans	Soldat	res	No consta
Josep Pujol	Soldat	res	No consta
Bautista Uguet	Soldat	Pantaló	Cobrador
Maurici Buixadera	Soldat	res	Cobrador
Joan Homs	Soldat	Vestuari complert	Jornaler
José Campos	Soldat	res	Comerciant
Antonio Canalda	Soldat	res	Escrivà
Francesc Ribé	Soldat	Pantaló i casaca	No consta
Sebastià Solanes	Soldat	Pantaló i casaca	No consta
Josep Fuster	Soldat	Pantaló i teixit	Hostaler
Sebastià Ribelles	Soldat	Pantaló i casaca	No consta

Salvador Lamarca	Soldat	Vestuari complert	No consta
Melchor Portabella	Soldat	Pantaló	No consta
Ignasi Pàmies	Soldat	res	No consta
Joan Bigons	Soldat	Pantaló	No consta
Joan Bernadà	Soldat	res	Argenter
Pau Rabasa	Soldat	res	No consta
Joan Rosich	Soldat	Pantaló	Sogaire
Mariano Mialpeix	Soldat	Pantaló	Botiguer
Pere Reixach	Soldat	Pantaló	No consta
Rosé Ricart	Soldat	No consta	No consta
Josep Enric	Soldat	No consta	botiguer
Joaquim Noet	Soldat	No consta	Revenedor
Salvador Gayó	Soldat	res	No consta
Domènec Freixenet	Soldat	No consta	No consta
Anastasi Ricart	Soldat	No consta	Botiguer
Joan Pereti	Soldat	No consta	No consta
Mariano Freixa	Soldat	No consta	No consta
Pau Borrás	Soldat	res	No consta
Francesc Boix	Soldat	res	No consta
Mateo Pont	Soldat	res	No consta
Gerònim Fabregat	Soldat	res	No consta
Bonaventura Serret	Soldat	res	No consta
Manuel Calderó	Soldat	res	No consta
Ramon Reixach	Soldat	res	No consta

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades reflectides a: A.M.L. Caixa 1449, 1493, Secretaria general, correspondència rebuda, maig 1821, fulla, 150.

Fixant-nos en les professions (tot i que no consten el 50'64%) es pot apreciar que els menestrals (17 en total, un 22'07%) van tenir més participació, seguits de ben aprop pels comerciants (16, un 20'77%). D'altra banda cal destacar l'escassa participació dels llauradors i jornalers (4 en total, 5'08%; dos cadascun, 2'59%). Per tant, la base social que va sustentà el sistema liberal van ser els artesans. Pel que fa al vestuari es pot comprovar com un 37'3% van portar només el pantaló (31), un 14'5% tenien tot el vestuari (12), un 38'5% no van dur res (32) i un 9'6% no consta (8). O sigui, es pot constatar les dificultats que hi van haver en l'àmbit del vestuari ja que només una minoria va gaudir d'uniforme, mentre que pràcticament la meitat solament van aportar un pantaló i l'altra res.

Si havíem comprovat les enormes dificultats que va patir la formació i el desenvolupament de la Milícia Nacional en la ciutat de Lleida, per motius principalment de tipus econòmic (a causa de la crisi general) i ideològic (seguidors de l'absolutisme), aquesta nova proposta, la Milícia Local, volia suplir les necessitats i les mancances originades d'un cos armat obligatori, ja que molts individus no van veure amb bons ulls la seva participació davant d'aquest projecte liberal (com ja hem analitzat, molts van intentar estar exempts i, d'altres aprofitaven qualsevol excusa per no participar), mentre que aquesta nova milícia, al residir la seva principal característica en la voluntarietat, les persones que es van apuntar ho van fer per motius derivats de les seves pròpies conviccions polítiques.

A Lleida el 18 de maig de 1821 un ofici del batlle constitucional publicat en les actes de l'ajuntament va indicar que hi havien a disposició de la ciutat 84 milicians voluntaris (86 amb els oficials) i en remanent 780 forçats, o sigui, membres de la Milícia Nacional legal si fessin falta, però no estaven reclutats i molt menys armats i vestits (només cal comprovar que si restem als 868 previstos pel decret del 31 d'agost de 1820 de les Corts els 86 obtenim la xifra dels 780). També va assenyalar que la Milícia Local havia de fer-se càrrec de les guàrdies de les presons de Lleida i que hi havien més individus que volien ser voluntaris i que s'acceptaria de bon grat la incorporació de futurs nous milicians voluntaris, ja que Joaquim Nonet, Pau Rabassa, Pau Bonàs, Josep Enric havien de donar-los de baixa d'aquest nou cos, el primer per sordesa i els altres tres perquè van ser allistats sense el seu consentiment.³¹

Des del mes de juny de l'any 1821 fins a l'octubre molts habitants volien ser membres, 91 en total, però d'aquests no van ser admesos 24. Per contra van admetre definitivament a 67.³²

Quadre 4: Recompte de les professions dels 67 voluntaris allistats a Lleida entre juny i octubre del 1821.

Professions	Nombre de milicians	%
Menestrals	16	24
Llauradors	13	19
Empleats	8	12
Professions liberals	8	12
Comerciants	6	9
Militars	4	6
Hisendats	2	3
No consta	10	15

Font: Elaboració a partir de les dades: A.M.L. Caixa 1449, Correspondència rebuda juny-octubre 1821

Segons es pot consultar en el quadre 4 va predominar la menestralia en la composició de la Milícia, seguits pels llauradors (propietaris benestants) i pels empleats, membres de les professions liberals i els comerciants. D'aquesta composició social es pot extreure que els grups que van pertànyer al sector agrari (el més nombrós a Lleida) no es van veure gaire representants

31. A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 50-52.

en el nou sistema polític, per la qual cosa la seva participació a la Milícia va ser escassa (només una cinquena part). En canvi van ser les masses urbanes, menestrals i burgesos (comerciants, empleats i professions liberals) el qui van integrar la Milícia Voluntària. Així doncs es pot afirmar que les classes socials més benestants van dominar aquesta institució. A Madrid (quadre 29) també els menestrals van ser la classe social més nombrosa. Això significà que les capes urbanes eren les més interessades pel nou règim liberal.³³

Quadre 5: Evolució de la normativa entorn de la Milícia Nacional.

1820	La Junta provisional el 24 d'abril va publicar el reglament provisional de la Milícia	Reglament de Corts sobre la Milícia el 31 d'agost. Creació de la Milícia Nacional o Forçosa
1821	Creació de la primera companyia de milicians voluntaris a Lleida al mes d'abril. Naixement de la Milícia Voluntària	Des d'aquest moment van coexistir la Forçosa amb la Voluntària
1822	Decret de Corts del 29 de juny pel qual s'unificaven les dues milícies	La nova Milícia, anomenada Milícia Voluntària Nacional o Milícia Nacional Local va agrupar la Nacional o Forçosa i la Voluntària o Local

210

32. Els 24 que no van ser admesos van ser: Antoni Farré, Josep Saura, Josep Queralt, Antoni Pont, Antoni Farré, Francesc Boix, Josep Camps, Maurici Buixadera, Nicolau Biosca, Narcís Sanges, Antoni Miranda, Antoni Garralda, Joan Sangenís, Josep Vallverdú, Bonaventura Esterri, Pere Castelló, Josep Rius, Antoni Miranda, Bonaventura Gomis, Bautista Móns, Narcís Sauges, Pau Farré, Narcís Biosca i Josep Camins.

Els 67 que van admetre van ser: José Marcos, Bautista Sans (revededor), Pau Farré, Juan Unguia (llaurador), Joaquim Miranda, Josep Comes, Josep Pinós, Francesc Pocerull, Josep Camins, Ramon Comes, Ramon Hostalrich (advocat, va portar l'uniforme complert), Andreu Quer (comerciant, vestuari complert), Josep Molins (comerciant, vestuari complert), Armengol Vilaplana (espardenyer, pantaló i botins), Manuel Fuster (fabricant de fideus, no va portar res), Narcís Musach (escrivà, pantaló i botins), Antoni Reixach (llaurador), Manuel Fuster i Vaquer (escrivà), Pedrol Homs (teixidor), José A. Cort (comerciant), Antoni Cabau (música), Antoni Castelló (música), Jaume Carrera (llaurador), Bonaventura Ponts (comerciant), Ramón Aragonés (comerciant), Magí Baiget (paleta), Vicente Acho (escrivà), Juan Dodina, Magí Rabasa (sogaire), Antoni Calderó (majordom), Josep Miralles, Albert Comes (espardenyer), Carlos Ingles (mestre de cases), Francesc Carrera (hisendat), Anastasi Peret (sastre), Rafael Montes (militar retirat), Josep Biguera (llaurador), Josep Cavaller (militar retirat), Antoni Casals (militar retirat), Domingo Latorre (cirurgià), Josep Ges (llaurador), Antoni Miret (llaurador), Joan Cercó (comerciant), Pere Mangues (espardenyer), Diego Vilanova (argenter), Francesc Barta (llaurador), José Zaragoza (llaurador), Ignasi Velot (llaurador), Pau Pinos (llaurador), Francesc Florensa (forner), Francesc Felip (hisendat), Manuel Cabero (guarda), Antoni Belli (cirurgià), Rafel Prim (cirurgià), Jaume Esterri (espardenyer), Josep Vallverdú (espardenyer), Domingo Ociego (llaurador), Joan Pons (llaurador), Ramon Macias (militar retirat), Pere Gort (llaurador), Bonaventura Saureu (paleta), Bonaventura Esterri (espardenyer), Jaume Roig (espardenyer), Gaspar Grau (sabater), Antoni Vives (llaurador), Tomas Sanmarti (empleat) i Francesc Moragues (apotecari).

Per realitzar un seguiment dels nous allistats a la Milícia Voluntària consultar: A.M.L. Caixa 1449, Correspondència rebuda juny-octubre 1821, fulles 186, 197, 215, 222, 224, 229, 273, 282, 444 i 471.

Font: Elaboració pròpia a partir de les Actes de l'Ajuntament de Lleida, 1820-1822.

A finals d'agost van ingressar en el cos del Milicians Voluntaris Antoni Cabau (per tocar el tambor) i Anton Castells (per encarregar-se del xiulet). Aquests dos nous ingressos no tindrien més transcendència si no fos pel fet que haurien de formar part de la Milícia forçosa, però van afegir-se a la Local, al igual que Jaume Carrera (llaurador) Bonaventura Pons i Ramon Aragonès (comerciants), Magí Baget (paleta) i Vicent Achon (escrivà). Això, ens faria pensar, primer de tot, que no volien participar de la Milícia Nacional forçosa i, d'altra banda ens mostraria la intenció d'altres individus per canviar un cos per l'altre d'una forma continua. Mentre que a l'any 1820 es va inscriure tan sols 34 ciutadans a la Milícia de manera voluntària, l'any 1821 n'hi van haver 137 individus, per tant, sumant aquesta xifra amb els 34 honoraris de l'any 1820 tenim un total de 171 milicians voluntaris. L'increment cal explicar-ho pels recursos emprats pel poder municipal (per a estimular els veïns a l'allistament van costejar l'uniforme a tot aquell milicià que no tingués recursos econòmics) i pels avantatges que gaudien els milicians voluntaris, per exemple, es reduïa el temps de servei a l'exèrcit regular. Aquestes preferències atorgades als voluntaris produïrien el trasbals de molts milicians forçosos cap a la Milícia voluntària.³⁴

El 12 de setembre va arribar un ofici de Bartolomé Vidal a l'ajuntament del dia 8 de setembre en el qual es donava la notícia que va allistar-se en qualitat de milicià voluntari de Lleida el ciutadà Rafael de Riego, Mariscal de Camp de tots els exèrcits Nacionals. Sens dubte, aquest esdeveniment va tenir una enorme repercussió en tota la ciutat, primer de tot, va donar molts ànims als membres del consistori com tots els seguidors del liberalisme i particularment a tots els milicians i, a més a més Riego, l'artífex de la revolució de l'any 1820, al reconèixer l'esforç lleidatà per mantenir vigent l'esperit liberal va atorgar a la ciutat un gran prestigi dins de l'àmbit nacional. L'ajuntament va rebre aquest gest amb suma satisfacció i li va mostrar la seva eterna gratitud.³⁵

L'exemple de Riego el van seguir 14 individus més que es van allistar a la Milícia Voluntària (Joan Cercó, comerciant; Pere Mangues i Jaume Asterri, espartenyers; Diego Villanosa, argenter; Francesc Florensa, forner; Francesc Felip, hisendat; Manuel Corberó, guarda del magatzem d'artilleria; Rafael Prim i Antoni Belli, cirurgians; i, per últim, Antoni Minet, Francesc Barita, José Zaragoza, Ignasi Belot i Pau Piñol, llauradors). Concretament, el

33. Capdevila, Carme, *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, *Estudi General de Lleida*, pp. 123-124; i Pérez Garzón, Juan Sisona, *Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874*. Madrid, 1978, Alianza, p.180.

34. A.M.L. *Actes de l'Ajuntament de Lleida*, any 1821, p. 76; i Capdevila, Carme, *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, *Estudi General de Lleida*, p. 87-88.

35. Op. Cit. p. 82; Capdevila, Carme, *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, *Estudi General de Lleida*, p. 88; i A.M.L. Caixa 1448, carpeta 1493, Secretaria General, fulla 361: Bartolomé Vidal "Tinc la satisfacció i l'alt honor de donar a conèixer que el ciutadà Rafael de Riego, Mariscal de Camp dels exèrcits nacionals i primer heroi de la llibertat civil s'ha incorporat i presentat voluntari entre les files dels honrats milicians del meu comandament. Aquesta generosa acció, filla del patriòtic cel que abriga el seu pit al pas que afegeix un llorer a la corona, ens ha engrandit i omplert d'alegria". Posteriorment es va produir la contestació de Rafael de Riego a l'ofici del 12 de setembre de 1821 que va enviar-li Bartolomé Vidal en el qual va comunicar l'aprovació que va efectuar el govern local respecte a la seva sol·licitud de formar part de la Milícia Nacional. Riego va mostrar la seva alegria vers la ciutat i els seus habitants ja que va informar que des de la seva arribada tot van ser elogis cap a la seva persona, mostrant la seva eterna gratitud. Fulla 373. Lleida, 16 de setembre de 1821.

18 de setembre van rebre els milicians els seus títols acreditatius. Amb totes aquestes incorporacions es van poder formar dues companyies. Això verifica que el retraïment de la població cap a la Milícia no radica en la manca de voluntat política dels ciutadans, sinó en la manca de mitjans per uniformar-se.³⁶

Si els lleidatans van poder adquirir els uniformes, gràcies, en part, va ser a les aportacions de particulars. Segons Pérez Garzón, la burgesia donava diners a les institucions que donava suport, a fi que aquestes poguessin defensar amb les armes els seus negocis. Situació que contrastava amb l'estat de la Milícia forçosa.³⁷

2.3. La Milícia Nacional i la defensa de la ciutat

El 25 de gener de 1822 la Paeria va rebre un ofici del cap polític en compliment d'una reial Ordre en la qual va proposar que els convents suprimits pel nou govern liberal fossin edificis utilitzables per la Milícia Nacional. El govern municipal va contestar que ja tenien dos quaters a la plaça de Sant Joan i que els convents suprimits del Carme, Agustins, Mercenaris i Caputxins no els podien utilitzar per ser massa petits i, a més a més estaven en obres, però en cas d'extrema necessitat podien utilitzar el dels Caputxins perquè era el més gran.³⁸

Aquest apunt ens il·lustraria com la desamortització de les propietats eclesiàstiques mitjançant l'aplicació de la nova normativa liberal a més d'anar destinada a cobrir en part el dèficit econòmic de l'Estat va facilitar, gràcies a l'adquisició de diversos immobles, l'impuls dels propis organismes liberals ja que gaudien de la possibilitat d'escollir l'escenari més adient. Tot i que cal recordar que fins l'any 1835 la desamortització no es va consolidar. D'altra banda aquesta notícia ens serveix per establir el punt geogràfic central de la pròpia Milícia, en el cas de Lleida, va ser la Plaça de la Constitució.

212

Pel que fa a l'armament de la Milícia, s'ha d'assenyalar que el 4 de novembre de 1821, el guàrdia del magatzem d'artilleria de l'exèrcit, Manuel Corberó, va indicar que havia rebut els 153 fusells, per tant, es van quedar sense fusells els membres de la Milícia Voluntària en el moment en el qual es van generar més incidents. Òbviament, els caps d'aquesta Milícia van exposar-li al President de la província la necessitat d'obtenir alguns fusells. Aquest el 29 de gener de 1822 va enviar un ofici a la Paeria amb l'objectiu d'ordenar-li que lliurés al comandant de la Milícia Voluntària els 40 fusells que estaven dipositats en les cases consistorials. També va informar que seria molt important armar també a la Milícia Nacional per tal d'assegurar l'ordre i la tranquil·litat pública.³⁹

Arribats al mes de setembre del 1822 a Lleida va publicar-se el Decret de les Corts del 29 de juny. Aquest va modificar les Milícies Locals. La Paeria va aprofitar-ho per invitar als joves de Lleida a apuntar-se en un dels seus tres rams (infanteria, artilleria i cavalleria) i per demanar al Comandant Militar de la Província de Lleida el lliurament de l'armament i les municions necessàries que es trobaven en els magatzems nacionals. Aquesta nova Milícia (Milícia Voluntària Nacional o Milícia Nacional Local) unificava les dues existents, la Nacional o

36. A.M.L. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1821, p. 84-85.

37. Op. Cit. p. 90; Pérez Garzón, Juan Sisinio, *Milicia nacional y revolución burguesa*. Madrid, 1978, p.60; i Capdevila, Carme, *La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823)*. Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 90.

38. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1822, p. 15.

39. Op. Cit. pp. 15-16.

forçosa i la Voluntària o Local. Pretenia organitzar millor aquest servei amb l'objectiu de defensar amb més eficiència el règim liberal. Com va succeir anteriorment el fons de Propis i Arbitris de la Paeria i la Diputació provincial haurien de sufragar aquest cos armat. Des dels 20 anys fins als 45 s'establí l'obligatorietat en el servei de la Milícia, a tot aquell ciutadà que tingués propietats i mitjans de subsistència. A l'hora s'obria les possibilitats com a voluntaris a partir dels 18 anys. La nova reglamentació també va contemplar un ampli ventall d'excepcions: delinqüents, impeditos físics, tots aquells que complien un paper públic en l'alta jerarquia, també els funcionaris, els que gaudien d'un càrrec públic i algunes professions liberals, com les de metge, apotecari i veterinari. Per últim eren eximits els criats i jornalers que no disposaven de mitjans. Tots aquests estaven obligats a contribuir a la Milícia amb cinc rals mensuals, a excepció dels criats i jornalers. Així doncs, es va produir una gran identificació entre la Milícia i la defensa de la propietat.⁴⁰

La nova Milícia unificada restava estructurada en tres batallons: el d'infanteria (Josep Lamarca era el seu comandant), el de cavalleria (comandat per Joan Francesc) i el d'artilleria (Manuel Fuster i Vaquer). Per tant, es va crear un nou batalló, el d'artilleria. Cadascun d'aquest tenia una companyia de granaders i una altra de caçadors (se'ls va encarregar la missió de perseguir a les faccions reialistes), el que denota l'augment dels voluntaris. En aquesta reformada institució el poder municipal es va encarregar de l'organització i del funcionament intern, mentre que el cap polític i la Diputació provincial tindrien al seu càrrec les decisions polítiques. Gairebé simultàniament a l'aparició del nou reglament es va crear a la ciutat de Lleida la Diputació provincial. El nou cap polític va ser José Cruz Muller. Aquesta institució estarà formada per membres de la burgesia i segons indica Josep Lladonosa tindrà un caràcter força moderat, això sí, va significar la desaparició de bona part de la dependència que hi havia respecte a la Diputació de Barcelona.⁴¹

2.4. L'organització de la resistència liberal davant l'atac absolutista: El paper de la la Milícia Nacional.

A l'any 1823 la forta resistència de les autoritats liberals amb l'objectiu de protegir la ciutat de la invasió reialista va continuar, tot i la seva dificultat a causa de l'escassetat d'efectius en les seves tropes, sobretot les destinades a defensar i vigilar la ciutat. Per aquesta raó era important el reforç dels milicians voluntaris que deixaven les seves activitats econòmiques (els tallers, botigues, o el camp) per lluitar contra els absolutistes per tal de mantenir lliure la ciutat. La necessitat d'efectius militars i la seva mantenció van ser els dos principals problemes alhora d'assegurar-se una major protecció per la ciutat. Un altre aspecte a destacar va ser l'existència de molts presoners a l'interior de Lleida com a conseqüència de les nombroses detencions a causa del creixement de tot tipus de delictes.

Al mes de maig de l'any 1823 un ofici del Comandant Militar de Lleida va comunicar que era absolutament necessari per tal de garantir una idònia defensa de la ciutat i la fortificació de les seves muralles i baluards l'apropiació de l'església de la Magdalena. El govern municipal va

40. AML. Actes i deliberacions de l'Ajuntament de Lleida, any 1822, p. 69; Capdevila, Carme, La milícia nacional a Lleida durant el Trienni Liberal (1820-1823). Lleida, 1986, tesi de llicenciatura, Estudi General de Lleida, p. 136-139; Pérez Garzón, Juan Sisinio, Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874. Madrid, 1978, p. 259; i Lladonos Pujol, Josep, Història de la Diputació provincial de Lleida, vol. 1. Lleida, 1973.

41. AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1822, p. 82.

donar la seva autorització i va ordenar el trasllat de la parròquia de Magdalena a l'església de l'extingit convent de les Carmelites calçades de Lleida. Sens dubte, la col·laboració entre el poder civil i el militar va permetre resistir amb molta més força.⁴²

L'evolució de l'administració de la resistència i de la defensa de la ciutat va comportar l'ocupació del convent dels Dominics per les tropes de l'exèrcit nacional, aquest espai era l'utilitzat pel Comissionat del Crèdit Públic de Lleida per emmagatzemar el gra. Aquest òrgan en un ofici va demanar al Comissionat Militar un altre edifici. Després d'una negociació entre el govern municipal i el Comandant Militar el lloc escollit va ser la part de dalt de l'almodí gràcies a la cessió que va realitzar l'ajuntament.⁴³

L'Ajuntament de Lleida va rebre un ofici de la Junta Auxiliar de defensa del 23 de setembre en el qual diversos patriotes i també expatriats (eren liberals que van marxar de les zones i territoris ocupats pels reialistes) lleidatans van manifestar un nou projecte que va consistir en la formació d'una Companyia Cívica composta per ciutadans per tal de defensar millor la ciutat. El comandant militar va acceptar aquesta proposta i a continuació va explicar les seves obligacions que consistien en menjar el mateix que la tropa de l'exèrcit (una ració diària), no cobrar (com la milícia nacional voluntària), però si patien un setge o un atac directe si rebrien un sou (el mateix que els membres de l'exèrcit). A l'ajuntament també li va agradar aquesta idea i va realitzar un ban per promoure dintre de Lleida que la gent s'apuntés a aquesta iniciativa.⁴⁴

Com a darrer apunt assenyalar que les tropes totals (sumant els milicians, l'exèrcit i la Companyia Cívica) que defensaven la ciutat a les acaballes del règim constitucional van ser força abundants, o sigui, pràcticament la meitat de la població va tenir com a missió protegir Lleida davant l'asedi reialista. Infructuosament, tanmateix, el Trienni Liberal a Lleida va finalitzar l'octubre de 1823. L'1 d'octubre de 1823 Ferran VII en un Reial Decret va anul·lar totes les disposicions del govern liberal. La irrupció de la Santa Aliança en els assumptes interns espanyols va ensorrar el projecte liberal, condemnant la població a tornar a coexistir amb el feudalisme. En definitiva, la ciutat lleidatana va intentar mantenir la pervivència del sistema liberal fins a la l'últim al·lè.

214

3. Comparativa del nombre i composició social dels milicians de Lleida, Reus i Madrid durant el Trienni Liberal

A mode d'anàlisi final m'agradaria realitzar un darrer balanç en el qual n'hi ha cinc quadres que mostren l'estructura socioprofessional de la ciutat de Lleida, d'una porció representativa dels milicians de Lleida i el total dels milicians de Reus, de Madrid a l'any 1823 i a Madrid al llarg del Trienni Liberal.

Quadre 6: Grups socioprofessionals a Lleida.

Nomenclatura	%
Pagesos-arrendataris-jornalers	50'31
Menestrals	21'27

42. AML. Actes de l'Ajuntament de Lleida, any 1823, p. 103-104.

43. Op. Cit. p. 134.

44. Op. Cit. p. 183.

Comerciants	9'34
Professions liberals	6'12
Funcionaris	4'43
Propietaris-hisendats	3'6
Eclesiàstics	3'22
Altres	1'73

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: Casals, Quintí, Canvi econòmic i social en el pas de l'antic règim a l'estat liberal: Lleida en la primera meitat del segle XIX, Espai/Temps, núm.38, 1999, p. 57-62.

Al quadre número 5 es pot observar com el conjunt de població dedicada al camp agrícola a Lleida representava la meitat dels individus actius de la ciutat mentre que tota la resta només podia amb prou feines igualar el registre anterior. Dintre d'aquest segon grup ultra heterogeni hi van destacar els menestrals-artesans, amb més d'una cinquena part, seguits a molta distància pels comerciants, professions liberals i els funcionaris. Esmena a part mereixen els dos grups que tradicionalment van donar més suport a l'Antic Règim, la noblesa i els eclesiàstics, que tot i tenir una minsa representació acumulaven pràcticament la totalitat del control municipal a l'absolutisme i, en bona mesura, continuaran mantenint amplies quotes de poder a l'etapa liberal, sense deixar de banda, el seu domini econòmic.

Després d'aquesta primera valoració cal comentar que en una ciutat bàsicament agrària, sense un ampli contingent comercial, es lògic que tant el liberalisme com la Milícia Nacional comencessin amb una força minsa, però com s'ha pogut plasmar en aquest treball d'investigació, poc a poc, els menestrals i els membres de les professions liberals van prendre el control de la situació i es van convertir en els baluards del liberalisme a Lleida, defensant-lo fins a les últimes conseqüències en unes circumstàncies molt adverses ja que la ciutat al estar situada a l'interior no gaudia del dinamisme i del cosmopolitisme dels nuclis urbans assentats al litoral.

Quadre 7: Estructura socioprofessional d'una porció representativa de milicians de Lleida al Trienni Liberal.

Nomenclatura	Nombre	%
Artesans	59	31'21
Llauradors	33	17'46
Comerciants	29	15'34
Professions liberals	28	14'81
Empleats	11	5'82
Hisendats	3	1'6
Jornalers	3	1'6
Estudiants	2	1'06

Altres- No consta	21	11'11
Total	189	100

Font: Casals, Quintí, Milícia Nacional, liberalismo y progresismo. El prototipo leridano en los primeros dos tercios del siglo XIX. Trienio, nº 35, mayo 2000, p.130; AML, caixes 1.448 i 1.449; i AML, llibre del cadastre de 1820 a 1823.

Si comparem el quadre número 5 amb el 6 es pot comprovar que els grups socioprofessionals dedicats al sector agrícola passen de tenir una representació del 50% pel que fa a la població activa a aproximadament un 20% del total del nombre de milicians, o sigui, el règim liberal va prescindir dels jornalers ja que només van tenir en compte els individus dedicats al camp amb un cert poder adquisitiu. Per tant, els camperols es van convertir en un grup (força nombrós) marginat del sistema liberal ja que no el va deixar participar a les seves institucions i pols de poder. A més s'ha de sumar dos factors com van ser la crisi econòmica general i l'actuació de molts eclesiàstics contraris al règim constitucional per poder tenir present i establir el fort rebuig que va protagonitzar aquest grup socioprofessional vers el sistema liberal.

Una vegada delimitada la baixada percentual del sector camperol i jornalero s'ha d'assenyalar que aquest buit va ser ocupat pels altres grups ja que tant els artesans-menestrals com els comerciants, les professions liberals i els funcionaris van augmentar la seva representació. Per tant, els artesans-menestrals es van convertir en el principal suport del règim liberal, gairebé doblant la seva importància respecte als llauradors, comerciants i membres de les professions liberals. En definitiva, la població activa estrictament urbana va assolir un major protagonisme i poder en el sí del nou sistema polític instaurat al 1820.

Quadre 8: Estructura socioprofessional dels 2.216 milicians de Reus al Trienni Liberal.

216

Nomenclatura	%
Artesans	50'63
Llauradors o pastors	16'66
Comerciants	11'65
Assalariats	4'16
Altres	4'16
Professions liberals	3'01
Propietaris-hisendats	1'48
Empleats	1'03

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: Vallverdú, Robert, El suport de la Milícia Nacional a la revolució burgesa a Reus (1793-1876), Reus, 1989, Associació d'Estudis Reusencs, p. 166.

Després d'analitzar els quadres relatius a Lleida m'agradaria comparar-los amb d'altres nuclis urbans com Reus, una ciutat que en aquest moment tenia una població molt similar a la de Lleida (al voltant dels 12.000 habitants), però es troba situada al litoral català, no a l'interior com Lleida, per tant, la seva estructura socioprofessional era diferent ja que els sectors agrícoles, òbviament, no van tenir tanta importància, mentre que els sectors comercials i

sobretot els dedicats a la producció gremial-artesanal van assolir una major representació. Així doncs, sembla força coherent que els artesans es trobin en primer lloc, tot i que a Reus van arribar al 50%, una xifra molt més elevada que el 31% de Lleida, aquesta dada ens indicaria la importància que van tenir els petits productors urbans a Reus. D'altra banda s'ha de comentar que els llauradors a les dues ciutats van comptabilitzar un registre molt similar, entorn al 16%, mentre que sobta a primer ull l'escassa participació dels comerciants i dels membres de les professions liberals a Reus.

En definitiva, els sectors que en general i tradicionalment van donar suport a l'Antic Règim tenien un 55% de la població activa (hisendats, nobles, propietaris, llauradors, camperols i eclesiàstics), mentre que només van participar en aproximadament un 20% a la Milícia. Per contra l'altre 45% (artesans, menestrals, comerciants, professions liberals i empleats) va assolir el 80% dels milicians.

Quadre 9: Estructura socioprofessional de la Milícia Nacional de Madrid.

Nomenclatura	%
Petita producció artesana	27'4
Activitats mercantils	21'6
Empleats	20'7
Professions liberals	16'6
Assalariats	7'4
Propietaris	6'16

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: Pérez Garzón, Juan Sisinio, Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874. Madrid, 1978, Alianza, p. 347.

Finalment, aprofitaré l'estudi realitzat per Pérez Garzón a Madrid per completar aquesta comparació. La capital del regne està ubicada també a l'interior, però es va caracteritzar per allotjar l'administració i la burocràcia de l'Estat a més de tenir un alt percentatge de població activa dedicada a la menestralia i a l'artesanat (com a Reus) i al comerç ja que el sistema nodal espanyol facilitava aquest últim aspecte. Com abans ja hem establert la importància que van assolir els nuclis urbans en la defensa del règim constitucional es pot assenyalar que una de les principals ciutats juntament amb Barcelona del regne espanyol va donar un alt suport al sistema constitucional, com per exemple, van demostrar als successos del 7 de juliol del 1822.

Així doncs, a Madrid, a diferència de Lleida i Reus, el sector agrari era pràcticament inexistent, fet que va propiciar la seva nul·la participació a la Milícia. Al llarg del Trienni Liberal la petita producció artesana, els individus dedicats a les activitats mercantils, els funcionaris i els membres de les professions liberals van dominar la Milícia.

Excepte la representació dels menestrals, a les dues ciutats catalanes no van tenir tanta representació a la Milícia els individus dedicats a les activitats mercantils, els funcionaris i els membres de les professions liberals. Però aquests quatre grups socioprofessionals eren els principals valedors del règim liberal. Per tant, Madrid va erigir-se com la ciutat més "liberal" en tant que a Milícia els sectors agraris no van assolir una quota de poder elevada. Per contra

valoraríem a Lleida com una ciutat més propera a l'absolutisme per la seva mancança de comerç i burocràcia administrativa i a Reus com una ciutat força liberal, però massa dominada pels petits productors urbans i amb una relativament escassa participació dels grups comercials i del individus dedicats a les professions liberals.

Quadre 10: Estructura socioprofessional dels milicians de Madrid l'any 1823.

Nomenclatura	%
Assalariats	33
Artesans	25'2
Funcionaris-empleats	22'1
Comerciants	4'98
No consta	4'8
Professions liberals	3'6
Militars retirats	2'4
Propietaris-hisendats	2'2
Fills de veïns	1'5

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades: Pérez Garzón, Juan Sisinio, Milicia Nacional y revolución burguesa. El prototipo madrileño. 1808-1874. Madrid, 1978, Alianza, p. 356-363.

4. Conclusions

218

La pervivència de l'Antic Règim i de l'absolutisme a l'inici del Trienni Liberal a la ciutat de Lleida es va veure reflectida amb els greus problemes inicials que hi van haver per organitzar la Milícia Nacional. Això ens va indicar que no hi havia molt individus amb tendència liberal i que la major part de la població treballava en l'àmbit agrari, o sigui, no hi havia gaire comerç i els individus dedicats a les professionals liberals o no eren molts quantitativament o no tenien massa poder polític i econòmic.

Des dels principis de la instauració del nou model liberal ja va iniciar-se la contrarevolució, com així va mostrar-ho un imprès trobat a la ciutat en el qual es va animar a la realització d'una insurrecció contra les Corts per ensorrar el nou sistema. L'ajuntament va reaccionar ràpidament i va adquirir armament per repartir-lo entre els membres de la Milícia Nacional. O sigui, la consolidació i l'actuació del bàndol reialista va potenciar l'organització de la Milícia a la ciutat lleidatana.

Per aturar l'avanç dels seguidors absolutistes, l'abril de l'any 1821 es va crear una nova milícia, aquesta vegada de caire voluntari. Ràpidament la Paeria va rebre un llistat amb un centenar d'individus apuntats, la qual cosa va demostrar que aquesta iniciativa va tenir molt més èxit que l'anterior. L'altra milícia va fracassar a Lleida perquè era obligatòria, fet que va despertar molt poc interès entre els ciutadans. La Milícia Local va triomfar perquè la seva principal característica residia en el voluntariat. Les persones que es van apuntar ho van fer per motius derivats de les seves pròpies conviccions polítiques.

L'ajuntament per aconseguir consolidar aquesta nova milícia es va comprometre a sufragar l'uniforme dels membres que no poguessin pagar a través dels diners sobrants del fons de propis i Arbitris. També van acordar costejar l'armament i la manutenció d'aquest nou cos. Fins i tot van comptar amb el suport d'un mecenes anònim a Lleida que va poder avançar una gran partida de rals de billó per fer front a les primeres adquisicions de la companyia. Això constataria l'arrelament de la ideologia liberal en alguns sectors econòmics capdavanters, sobretot dins del medi comercial i vinculat a les professions liberals, els grups més oberts i cosmopolites.

El nombre de milicians que en van formar part l'estiu de l'any 1821 ens poden mostrar el fort perill que ja va assetjar al poder liberal, ja que els reialistes van actuar en diverses zones de la província de Lleida.

L'èxit de la Milícia Voluntària va alertar al consistori municipal, el qual va establir una forta depuració i control sobre els nous membres de la Milícia Voluntària per desconfiança i per evitar lliurar armament als absolutistes. Totes aquestes actuacions van reflectir que, a l'estiu del 1821, la fractura social era inevitable i l'avenç de la contrarevolució, molt organitzada, cada vegada era un perill major al qual la Paeria havia de fer front ràpidament per tal d'aconseguir la tranquil·litat pública i la continuïtat del règim liberal.

El 12 de setembre de l'any 1821 va allistar-se en qualitat de milicià voluntari de Lleida el ciutadà Rafael de Riego, Mariscal de Camp de tots els exèrcits Nacionals. Sens dubte, aquest esdeveniment va tenir una enorme repercussió a tota la ciutat. Primer de tot, va donar molts ànims als membres del consistori com a seguidors del liberalisme i particularment a tots els milicians, i a més a més Riego, l'artífex de la revolució de l'any 1820, al reconèixer l'esforç lleidatà per mantenir vigent l'esperit liberal va atorgar a la ciutat un gran prestigi dins de l'àmbit nacional. Lleida, definitivament es va convertir en un baluard del liberalisme moderat. Això sí, un enclavament cada vegada més pobre, ja que van continuar els problemes econòmics crònics de l'ajuntament, que no li van permetre aconseguir l'armament i les municions que necessitava la Milícia Voluntària.

Davant de l'atac contrarevolucionari a gran escala els liberals van decidir reorganitzar el seu braç armat. Per fer-ho, van unificar les dues milícies existents, la Nacional i la Voluntària o Local. Amb aquesta proposta es va pretendre organitzar-la millor a fi de defensar amb més eficiència el sistema liberal. El cost derivat d'aquesta reorganització va provocar la suspensió del finançament de les grans cerimònies religioses, només es va mantenir el culte i els sacerdots. Aquesta decisió va generar un profund distanciament entre el govern municipal i l'estament eclesiàstic. Va ser la constatació de l'enfrontament total entre l'ajuntament i l'Església. En conjunt aquest factors ens mostren una deplorable visió de la realitat lleidatana, endinsada en un caos total com a conseqüència de l'esclat d'una guerra civil.

